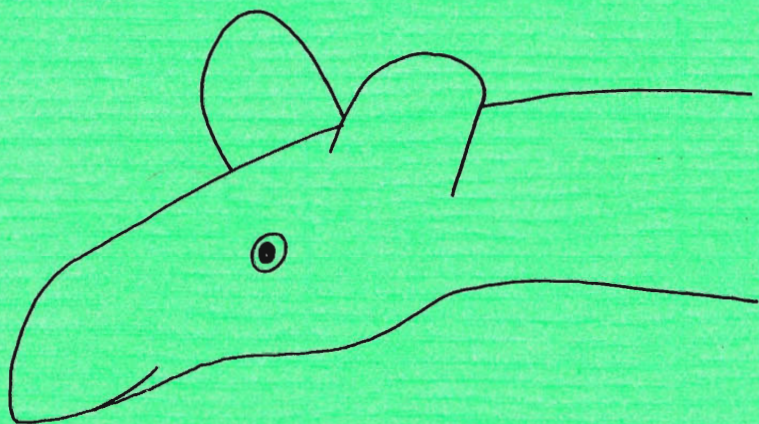

muinais- tutkija

SUOMEN ARKEOLOGISEN
SEURAN TIEDOTUSLEHTI 1/1988

muinaistutkija

1/1988

SISÄLTÖ

LUE JA TOIMI! - Pohjakallio	2
ARKEOLOGISEN SEURAN TOIMINTAA V.1988	3
ARKEOLOGISEN SEURAN SYYSKOKOUS	4
JUTUSTELUA ARKEOLOGIAN PROFIILISTA - Siiriäinen	5
MERIPIHKAAKO?	8
VARE r.y. - 25 VUOTTA OPISKELIJATOIMINTAA - Seppälä	9
NAISIA HÄMEESSÄ	10
KATSAUS TURUN YLIOPISTON ARKEOLOGISEEN KENTTÄTUTKI- MUKSEEN V.1987 - Salo	11
KERRO MERKISTÄSI - Pohjakallio	15
KILPAILUKUTSU UUSIKSI	17
JULKAISUPALSTA	18
PERINNERUOKAPALSTA - Nelonen	20
LUONNOLLISTA	22
SAKSITTUA	23

Vastaava toimittaja: Lauri Pohjakallio

Painos: 100

Ilmestyy 4. kertaa vuodessa

Toimituksen postiosoite: Lounais-Hämeen museo

Wahreninkatu 12

30100 FORSSA

ISSN 0781-6790

Lauri Pohjakallio

LUE JA TOIMI !

Tulin runsas vuosi sitten seuran hallituksen jäseneksi Matti Huurteen jälkeen ja suosituksesta. Hän evästi minua siten, että toivoi saavansa nuorempia vereksiä voimia toimimaan. En oikein uskonut mahdollisuuksiini, mutta lupauduin kuitenkin. Vuosi tässä on sitten vierähtänyt sen enempää seuran hyväksi tekemättä.

Tuskin tuo tekemättömyys on koitunut muille painolastiksi, mutta minua se on vaivannut. Niinpä aikani katseltuani uskoin löytäneeni sen sektorin, jonka hoitaminen onnistuu ns. periferiastakin käsin. Kun hallituksen piirissä ei syntynyt edes vastustusta, ryhdyin tämän lehtemme toimittajaksi. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että entiset toimittajat Anne ja Elvi ovat luvanneet olla edelleen mukana. Teitä muita tarvitaan sisällön tekemiseen.

Nyt käsillä oleva lehti on vielä vanhaa perua. Toimituksella oli jo keväällä lehden verran asiaa, mutta se jäi julkaisematta. Viive sai aikaan sen, että muutaman sivun verran tekstiä vedettiin takaisin. Jotain sentään jäi. Ari Siiriäisen mietteet arkeologian profiilista, koominen kokikirjoitus, oma exlibrisjuttuni tai Unto Salon muistamat toisten tekemiset ovat tuota vanhastaan valmista. Lehtileikkeiden ajankohta kertoo niin ikään, mikä on vanhempaa saksittua.

Toimittamisen suurin hankaluus lienee ollut juttupula, jos kohta muitakin hankaluuksia on varmaan ollut. Oma toivomukseni lehtemme suhteen on, että se nimensä mukaisesti olisi ensisijaisesti informoiva kanava. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki kertomisen arvoinen saatettaisiin julki. Se voi tapahtua sekä uutisten antajien itsensä kirjoittamin jutuina tai vain toimitukselle annetuina tiedoin, joita me sopivasti yhdistelemme. Erittäin tärkeänä näkisin kaiken paperille pannun eli julkaistun saattamista yleiseen tietoon. Tai mitäs näitä selittelemään, kyllähän te tiedätte.

Minut tavoittaa parhaiten työpaikalta, joka on Lounais-Hämeen museo, Wahreninkatu 12, 30100 FRSS (=Forssa). Ken haluaa soittaa, voi pyöritellä

numerot 916-11998. Jotta ei tarvitse koittaa turhaan, pyrin olemaan puhelimen ääressä ainakin tiistaisin klo 8.30-11.30 välisenä aikana. Työpaikkanihan tämä on, joten pitäisi muulloinkin löytymän.

ARKEOLOGISEN SEURAN TOIMINTAA V. 1988

Arkeologinen seura on päättänyt tämän vuoden aikana pidettävistä kokouksista seuraavasti:

- 18.2. Vuosikokous Helsingissä
- 26.3. Arkeologian päivä Forssassa
- 9.9. Kokouspaikka avoin
- 25.11. Vaalikokous, kokouspaikka avoin

Kokousten täsmennetyt ohjelmat lähetetään aikanaan. Todettakoon kuitenkin, että Forssassa pidettävä arkeologian päivä on nimensä mukaisesti päivän mittainen tilaisuus. Sen aikataulu toteutetaan siten, että julkisia kulkuneuvoja voivat eri suunnilta tulevat käyttää tullen menen.

Arkeologian päivän ohjelmaan kuuluvat seuraavat esitelmät: Prof. Terho Itkonen puhuu Etelä-Suomen lappalaisnimistöistä, prof. Unto Salo kertoo Etelä-Suomen saamelaisasutuksen arkeologisesta näkökulmasta ja museonjohtaja Lauri Pohjakallio Lounais-Hämeen esihistoriasta. Esitykset pyritään järjestämään Lounais-Hämeen museon, Forssan kaupungin kulttuurilautakunnan ja kansalaisopiston yleisöluentoina. Se tarkoittaa, että myös seuramme ulkopuoliset aiheista kiinnostuneet ovat tervetulleita.

Luentojen jälkeen seura kokoontuu Lounais-Hämeen museossa. Kokouksen jälkeen tutustutetaan museoon vapaan seurustelun merkeissä.

Arkeologian päivän ohjelma aikatauluineen ym. tarpeellisin tiedoin lähetetään jäsenille tuonnempana. Tämä muinaistutkijan numero tulee helmikuun vuosikokouskutsun myötä. Seuraava Muinaistutkija ajoitetaan Arkeologian päivän jälkeiseen aikaan ja loput kaksi taas kokouskutsujen myötä hyvissä ajoin ennen seuraavia kokouksia.

ARKEOLOGISEN SEURAN SYYSKOKOUS

Seuran syyskokous pidettiin Helsingissä maanantaina 30.11. Paikalle oli saapunut vain kourallinen jäseniä. Kolme oli Turusta ja helsinkiläisiä viisi.

Syyskokouksen tärkein tehtävä on valita seuran hallitus tulevaksi vuodeksi. Unto Salo jatkaa puheenjohtajana, Ari Siiriäinen varapuheenjohtajana, Anne Vikkula on sihteeri, Tuula Heikurinen-Montell rahastonhoitaja sekä jäseninä ovat Ulla Lähdesmäki, Lauri Pohjakallio ja Jussi-Pekka Taavitsainen. Ulla Lähdesmäki tuli Kristiina Korkeakoski-Väisäsen tilalle. Kristiinalle kiitos ja Ullalle tervetuloitovotus.

Kokouksessa äänestettiin. Nimittäin puheenjohtajasta. Ei suinkaan siitä, kuka pääsee, vaan kuka joutuu. Vastakkain olivat valituksi tullut Unto Salo ja Matti Huurre. Äänet jakautuivat 4-4. Hallituksesta jo irtaantuneena Matti osasi vakuuttavammin valistaa vaatimattomuuttaan puheenjohtajan pallilla.

Ei ollut mitenkään uutta, että seuramme kokous poti väen vähyyttä. Kun Ari Siiriäinen toisaalla tässä lehdessä jutustelee arkeologian profiilista, niin tahtomattakin tässä tilanteessa tulee mieleen, että naamataulusakin olisi aihetta pohdiskeluun. Myös sillä puolella voitaisiin katsoa "totuutta" suoraan silmiin.

Jos ei tällä kertaa enempää kuin vertailu meidän tai muiden lähellä olevien "kansallisten tieteiden" edustajien suhtautumista omiin seuroihinsa. Emme ole kovin vahvoilla.

Ari Siiriäinen

JUTUSTELUA ARKEOLOGIAN PROFIILISTA

Tiedämme kaikki hyvin, että arkeologia on jäänyt pahasti unohduksiin tiedepolitiikassa, tutkimuksen organisoituminen on alkeellista ja resurssointi riittämätöntä. Syytämme tilanteesta refleksinomaisesti olosuhteita, ymmärtämättömiä hallintoviranomaisia ja niukkaa rahoitusta. Arkeologian osalta ei näköpiirissä ole tilanteeseen parannusta, vaikka valtion tiedebudjetti onkin kasvanut tuntuvasti tänä vuonna. Mistä kiikastaa? Arkeologian ulkopuoliset tekijät ovat kieltämättä meitä vastaan. Nykyisin voimin on vaikea saada aikaan aktiviteetista näyttöjä, joita pitäisi olla esitettävänä vaatimusten pontimiksi. Vähäiset voimavarojen lisäykset koituvat tutkimuksen kannalta toisijaisten tarpeiden hyväksi - tarkoitan sinänsä tärkeätä museolaitosta ja antikvaarista suojelua.

Mutta syitä on myös meissä tutkijoissa itsessämme. Niitäkin voisimme välillä tarkastella niin vaikeaa kuin kriittinen itsetutkistelu onkin, ja kritiikkiin on toki aihetta. Esitän tässä suomalaisesta arkeologiasta muutaman väittämän muodossa näkökohtia, jotka mielestäni ansaitsisivat mitä pikimmin syvälistä pohdiskelua.

Olisi ensinnäkin vihdoin lopetettava puheet suomalaisesta arkeologiasta nimenomaan ja pelkästään kansallisen tieteenä. Motivoimme tiedettämme sinnikkäästi sillä, että luomme suomalaista kansallista identiteettiä, että etsimme kansakuntamme juuria ja selvitämme sen menneisyyttä kansallisen itsetuntonne kehittämiseksi. Mielestäni tämä kansallisromantiikan tie on jo vähitellen kuljettu loppuun; olemme jo yleisellä kansallisella tasolla tehneet riittävästi tässä suhteessa. Identiteetin etsimisessä ja korostamisessa on jo toiston makua ja luulen suuren yleisönkin vähitellen siihen kyllästyvän. Jankuttaminen alkaa tuntua ontolta liturgialta ja osoittaa vain tutkimuksen motivaation heikkoutta. Sitä paitsi, jo koomiselle ja kiusalliselle asteelle kehittynyt "Vöyrin ilmiö" on itse asiassa juuri tämän hellimämme identiteettimotivaation tulosta: paikalliselle tasolle siirrettynä into tutkia omia juuriaan tuottaa helposti - ei suinkaan aina - pinnallisia ja epätieteellisiä kysymyksenasetteluja. Suosittelen siis luopumista arkeologian kansallisen tieteen luonteen yksipuolisesta korostamisesta - en kuitenkaan luopumista itse kansallisesta tehtävästä. Tietysti Suomessa riittää tieteellisiä arkeologisia ongelmia monien tutkijapolvien tarpeisiin, mutta ne käyvät vähitellen yhä detaljoidummiksi ja sellaisina yhä suppeampia piirejä - lopulta vain ammattitutkijoita - kiinnostaviksi. Totta kai meillä täytyy olla riittävästi oman menneisyyden tutkimusta, jottei syntyisi tänne liikaa ulkomaisia tutkijoita imaisevaa "alipainetta".

Maailman koko ajan kutistuessa ja tieteen yhä enemmän kansainvälistyessä näyttää selvästi Suomenkin humanistisissa tiedeissä erottuvan kaksi näennäisesti vastakkaista tavoitetta:

pitäisi löytää yhä yhdentyvistä maailmankulttuurista kansalliset "suomensukuiset" piirteet ja niille selittävä historiallinen tausta, mutta toisaalta asioita pitäisi yhä enemmän tarkastella globaalissa tasossa ihmiskunnan yhteisiä kulttuuriprosesseja vasten. Luonnollisesti kyse on vain näennäisestä vastakaisuudesta, sillä ainoastaan etääntymällä kaus erisuuntiin kansallisesta nähdään mitä omassa on todella omaa ja vieraassa vierasta. Sen tähden suomalainenkaan arkeologia ei saa käperytyä tutkimaan vain omaa suomalaista menneisyyttämme ja samalla odottaa ulkopuolelta lisääntyvää arvostusta ja tukea.

"Kansallisten tieteiden" kakku pienenee suhteellisesti kaiken aikaa tieteen rahoituksessa. Tämän ovat eräät ns. kansalliset tieteet jo hyvissä ajoin kaukaa viisaasti tajunneet. Kansanrunoustieteen laitokselta tehdään tutkimusmatkoja Oseaniaan ja Mongoliaan ja kansatieteen laitokselle perustettiin etäkulttuurien tutkimuksen ja opetuksen yksikkö, yleinen kansatiede, josta versonnutta kulttuuriantropologian oppitulia ei kuitenkaan valitettavasti ole "suomalaisugrilaisella" puolella ymmärretty hyödyntää - silti se on kansatieteen laitoksen yksikkö. - Arkeologia sen sijaan on pikku hiljaa jäämässä viimeiseksi puhtaasti kansallisen tieteen linnakkeeksi, tiedepoliittiseksi museoksi, jonka resurssointikin on kohta museaalista tasoa.

Vaikka nykyiset voimamme eivät salliakaan uusia aluevaltauksia täystehoisessa tutkimuksessa ja opetuksessa, olisi meidän silti yritettävä toimia kansainvälisessä tieteessä, aluksi tunnustellen ja varovaisesti esimerkiksi lyöttäytymällä joko suoraan kansainvälisiin projekteihin tai suomalaisten monitieteisten hankkeiden siivelle kokemusta saamaan ja tutkimusaiheita varaamaan. Tämä onnistuisi ehkä parhaiten, jos maamme eri yliopistolliset arkeologian tutkimusyksiköt yhdistäisivät voimansa ja laatisivat yhteisen toimintasuunnitelman ja/tai perustaisivat kansainvälisen arkeologian työryhmän kontakteja solmimaan.

Arkeologiaa olisi myös profiloitava ulospäin uudella tavalla ja uuteen suuntaan. Olemme tähän mennessä haikailleet arkeologialle arvostusta ulkopuolelta nimenomaan ns. suuren yleisön taholta ja luulleet vain sieltä löytyvän tutkimuksellemme yhteiskunnallista relevanssia. On vaadittu laajempaa näkyvyyttä popularisoinnin rintamalla, kansantajuisten kirjojen ja kirjoitusten, esitelmien, näyttelyiden jne. tuottamista. Paljon on toki tehtykin tällä viihderintamalla ihmisten vapaa-ajanongelmien helpottamiseksi. Tämä on erinomaisen hyvä asia, sillä popularisointi on tieteen rahoituksessa suosiossa nykyisin ja varmasti pitkän aikaa tulevaisuudessakin. Silti uskallan väittää, että tälläkin suunnalla tie on varsin pian kuljettu päähän. Tutkimuksen merkittävät tulokset on pian esitely jo moneenkin kertaan ja yleisö saattaa nopeasti kyllästyä. Kysyntä on suhdanneherkkää ja juurien esittely voi yllättäen olla pahasti out (vrt. Kalevala-vuoden varsin ristiriitainen vastaanotto).

Jatkettakoon kaikin mokomin tärkeää suomalaiskansallisten kulttuurijuurien ja etnisen menneisyyden popularisointia ja esittelyä, mutta yritettäköön myös löytää tieteellemme uutta ulospäin erottuvaa profiilia, sellaista joka motivoisi päättäjiä johtamaan meille leveämpiä resurssivirtoja. Väitän, että olemme laiminlyöneet yhden tärkeän sidosryhmämme, nimittäin muut tieteet. Tietenkin meillä on toivottavasti yhä kiinteäty-

vät ja uusia muotoja saavat kontaktimme moniin naapuritieteisiin, varsinkin luonnontieteisiin. Geologieihin on tutkimusyhteyksiä vanhastaan, botanisteihin ja osteologieihin niitä on luotu varsinkin viime aikoina toteutettujen projektien puitteissa. Näiden suhteiden luonne on kuitenkin ollut yksipuolinen, olemme saaneet metodista apua teorianmuodostukseen ja kenttätyöhömmä, ja esihistorian kuva on saanut uusia piirteitä, jollaisia ei olisi ilman luonnontieteiden apua voinut pelkästään arkeologian keinoin lainkaan hahmotella.

Olen kuitenkin ollut huomaavinani, että arkeologiaa pidetään kontakteistaan huolimatta - tai niiden yksipuolisuuden vuoksi - varsin epäitsenäisenä tieteenä, jolla ei ole oikeastaan paljonta annettavaa muille tieteille; muut ovat ikäänkuin rientäneet meidän arkeologien avuksi kun olemme joutuneet epäedustavan aineistomme ja puutteellisten metodiemme varassa pulaan. Voimavarojen puutteesta johtuen ja yksinkertaisia tutkimusongelmia suosivan tutkimustraditionemme takia olemme menettäneet otteemme suurista linjoista ja juuttuneet perustutkimukseen, jossa aineiston tuntemuksesta ja ankarasta lähdekritiikistä on tullut kohtuuton hyve, ammattitaidon koetin. Teoreettiset ja yleistä mielenkiintoa herättävät spekulatiiviset teemat ujustuttavat. Tutkimus on painottunut matalan abstraktiotason detaljikysymyksiin, eikä sellainen tutkimus saa hevin arvontaa muiden tieteiden puolelta.

Paitsi keskustelun suuntaamista teorianmuodostuksen ja metodien problematiikkaan olisi myös ehkä viritettävä ajatustenvaihtoa arkeologian merkityksestä tieteellisessä keskustelussa yleensä. Onko arkeologia tärkeää vain koska se on tärkeää? Omassa keskuudessamme voisimme myös pohtia olisiko syytä luopua omaksumastamme tavasta edetä kohti tavoittelemaamme (esi)historiallista "totuutta" - otamme yksittäisiä kysymyksiä yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja päädyimme varsin suoraviivaisen prosessin tuloksena teoriaan, josta emme sitten suosiolla luovu - ja koettaa sen sijaan dialogista prosessia, jossa spekulatiivisin väittein ja niistä keskustellen approksimoisimme aineistosta hyväksyttäviä selitysmalleja. Tämä irrottaisi meidät konventionaalaisesta, kaavamaisesta ja aineiston läpikotaista tuntemusta painottavasta tutkimusotteesta, jolloin keskusteluun voisi osallistua useampia tutkijoita ja siitä tulisi innovatiivisempaa: arkeologiassakin erottuisi ilmeikkäämpää profiilia muiden tieteiden suunnalta katsottuna. Kannatan tässä lämpimästi Jyri Kokkosen ja Tapio Segerin ajatuksia (Muinaistutkija 2/1985).

Edellä esitetty on varmaan monen mielestä tyhjänpäiväistä teoretisointia, joka ei johda mihinkään, korkeintaan hedelmättömään kinaamiseen. Konkretisoidakseni puheitan otan esimerkiksi alueelta, jonka tarjoamat mahdollisuudet olemme jättäneet käyttämättä juuri siksi, että olemme sisäistäneet yksipuolisesti kansallisromanttisen tehtävämme ja detaljoidun, aineistokeskeisen tutkimusotteemme. Tämä alue on Euroopan ulkopuolisten kulttuurien ja erityisesti kehitysmaiden tutkimus. Sillä suunnalla on paraikaa kumuloitumassa niin aineellisia kuin henkisiäkin resursseja ja mahdollisuudet toimia ovat pitkäksi aikaa turvatut (vrt. opetusministeriön teettämä Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien tutkimuksen ja opetuksen mietintö). En tietenkään ehdota, että nyt kaikki ryntäisimme kehitysmai-

hin ja kaukomaille tutkimaan, vaan otin sen esimerkiksi kentästä, jonka tarjoamia mahdollisuuksia sekä tutkimuksessa että arkeologian tunnetuksi tekemisessä pitäisi käyttää hyväksi. Kehitysmaiden tieteellinen ja kulttuurinen infrastruktuuri on vielä keskeneräinen ja monissa maissa arkeologialla on normaalien historiallisten lähteiden vähyyden takia suurempi merkitys historiatieteissä kuin meillä konsanaan, ja etnisellä historialla on niissä yleensä samantapainen merkitys nyt kuin meillä viime vuosisadan lopulla. Kehityksessa voisimme ikäänkuin puolueettomalla maaperällä solmia monipuolisia ja hyödyllisiä tutkimuskontakteja tieteen suurvaltojen kanssa. Seurattuani useiden vuosien ajan suomalaista kehitysmaatutkimusta olen huomannut, että lähes kaikilla yliopistollisilla opinaloilla on jo nykyään mahdollisuus opiskella ja tutkia systemaattisesti kehitysmaaproblematiikkaa - miksei arkeologiassakin voisi niin olla?

MERIPIHKAKO?

Helmer Salmo kaivoi viisikymmenluvun alussa kolmena kesänä Maarian Käräsämäen kalmistoa, jonka paikalla oli myös rikas kivikautinen kulttuurikerros. Kalmisto oli raivattu pelloksi, ja peltomultaan oli sekaantunut monenlaista myöhäistä jätettä, mm. ruskeita kaljapullonpalasia. Niitä otettiin kaivauksissa aluksi talteen, mutta löytöjä luetteloidessa Salmo tuumasi, ettei tällaista roskaa kannattanut ottaa mukaan ja heitti pullonpalat paperikoriin, josta siivooja niitä tyhjenteli. Lopuksi oli jäljellä vain vähäinen siru. Se oli Salmolla kädessä, kun sisään astuivat amanuenssit C.F. Meinander ja Ville Luho. Salmo oli heittänyt sirun pois, kun Meinander huomasi sen ja huudahti: "Älä h-tissä, sehän on meripihkaa." Salmo vakuutti, että lasia, mutta nuoremmat kollegat eivät uskoneet, vaan veivät sen prof. Aarne Laitakarin, tunnetun geologin ja minerologin käteen. Tämä silmäsi palasta tuntijan katsein ja totesi sen meripihkaksi. Siitpä nousi päivittely museossa, mutta Salmo pysyi kannallaan, ja Luho vei palan uudelleen Geologiseen tutkimuslaitokseen. Kuinka ollakaan, pala joutui jälleen Laitakarin käteen, mikä ei ollut tarkoitus, ja hän totesi: "Se on meripihkaa, minähän olen asian jo sanonut." Nolona Luho poistui, mutta asiaa tutkittiin Kansallismuseon omin voimin. Pala kuumennettiin valkohehkuiseksi, eikä se palanut: lasia siis oli. Salmo pääsi asiasta rauhaan. U.S.

Sirkka-Liisa Seppälä

VARE r.y. - 25 VUOTTA OPISELIJATOIMINTAA

Tietävästi pohjoismaiden ensimmäinen arkeologian opiskelijoiden ja harrastajien yhdistys VARE r.y. perustettiin Turussa vuonna 1962, innokkaiden opiskelijoiden ja silloisen dosentti Ville Luhon toimesta. Toimintansa alkuvaiheista lähtien yhdistys on normaalin opiskelijatoiminnan puitteissa muunmuassa harjoittanut omaa kaivaustoimintaa, osallistunut pohjoismaisiin kontaktiseminaareihin, järjestänyt itse seminaareja, vierailijaluentoja, kaivausiltoja, retkiä, 1980-luvulla neljä pitkää ulkomaanmatkaa, julkaissut kohta 15 vuoden ajan VARELIA-lehteä, harrastanut tieteellistä pohdintaa teoriapiirissään sekä kokeellista arkeologiaa muinaisverstaan muodossa. Se on melko mittava saavutus yhdistykseltä, jonka aktiivinen määrä on yleensä ollut ja on edelleenkin parinkymmenen luokkaa.

Neljännesvuosisataisen olemassaolonsa kunniaksi VARE järjesti marraskuun lopulla juhlaviikon sekä pohjoismaisen seminaarin, jonka teemaksi oli monimielisesti valittu "Nainen arkeologiassa". Juhlaviikkoa vietettiin monin tavoin, tapahtumista mainittakoon Juhla-VARELIAN ilmestyminen, kaikkien hallitusten jäsenten juhlakokous, VAREen toimintaa esitellyt pienoisnäytely, juhlasauna, juhlapäivystys, virallinen vastaanotto, jo mainittu seminaari sekä viikon huipentumana iltajuhla Turun linnassa 20.11.87.

Seminaarissa pidettiin neljä esitelmää; Aili Nenola Turun yliopistosta tarkasteli naista tutkimuksessa yleisesti, Kristiina Korkeakoski-Väisänen selvitteli naista käsittelevää rautakauden tutkimusta Suomessa bibliografisten poimintojen pohjalta. Lundin yliopistosta Tove Hjorungdal esitti feminististä kritiikkiä arkeologisesta yhteiskunta- ja naistutkimuksesta sekä Agneta Gustafsson Göteborgin yliopistosta kertoi Venus-hahmoista. Kristiina Korkeakoski-Väisänen alustus on ilmestynyt Juhla-Vareliassa 3/87, muut mahdollisesti julkaistaan seuraavissa lehden numeroissa.

Iltajuhlaan 20.11.87 Turun linnassa osallistui kahdeksankymmentä ihmistä; mm. professori Unto Salo vaimonsa kanssa, yksi perustajajäsenistä Ulla Kaasalainen ja harrastaja-arkeologi Antti Lonki sekä lukuisa joukko nykyi-

siä ja entisiä VARElaisia, arkeologian opiskelijoita Turusta, Helsingistä, Oulusta, Uppsalasta, Tukholmasta, Lundista ja Göteborgista. Musiikkipitoisen ohjelman lomassa kuultiin puheita ja tervehdyksiä mm. arkeologian osaston henkilökunnalta, museoviraston esihistorian toimistolta, VAREen yhteistyö- ja sisarjärjestöiltä Turusta, Helsingistä ja Uppsalasta. Onnittelut olivat lähettäneet myös VAREen monivuotiset tukijat Ester ja Mauno Wanhalinna sekä perustajajäsenistä Pirjo Lahtiperä ja Isto Kauhanen ja muutamat yksittäiset yhdistyksen jäsenet.

Professori Unto Salo totesi puheessaan pienen yhdistyksen osoittaneen voimansa ja kiitti turkulaisia opiskelijoita innostuksesta ja piti oppilaitaan ihmisinä, joilla on vakaumus arkeologian opiskeluun. Ainakin Turussa löytyy motivoituneita opiskelijoita, siitä olkoon osoituksena 25-vuotias etujärjestö.

NAISIA HÄMEESSÄ

Oiva Keskitalo oli jäyhä hämäläinen arkeologi, olemukseltaan hiukan yksivakainen ja harvasanainen. Hän piti kerran professori Ella Kivikosken seminaarissa esitelmän Jämsän Pälämäen ja Purrelan löydöistä ja laushti: "Näistä koruista näkyy, että Hämeen pohjoisosissa on jo viikinkiajalla liikkunut naisia." U.S.

Unto Salo

KATSAUS TURUN YLIOPISTON ARKEOLOGISEEN KENTTÄTUTKIMUKSEEN v. 1987

Turun yliopiston arkeologian osasto suoritti kaivauksia viime kesänä 7 kohteessa. Harjoituskaivauksissa jatkettiin Turun Niuskalan laajan myöhäiskivikautisen-varhaispronssikautisen (n. 1500-1000 eKr.) asutuskerrostuman tutkimusta neljättä kertaa. Aikaisemmissa kaivauksissa ilmeni, että ohranviljely alkoi jo myöhäisellä kivikaudella kolme ja puoli vuosituhatta sitten. Tulos siirsi viljelyn historian Suomessa siis jo kivi-kauden puolelle. Viime kesän kaivauksissa paljastui mm. 4 nokiuoppaa, joiden ympärillä oli runsaasti keramiikkaa (astianvalmistusliesiä?), sekä neljän kookkaan ja kahden pienemmän paalunjäljen ryhmä, johon liittyi ilmeisesti seinäanaluskiveys. Kyseessä lienee suorakaiteisen rakennuksen pohja. Kaivausjohtajana toimi FK Kristiina Korkeakoski-Väisänen.

Toisen kivikaudenkaivauksen suoritti arkeologian opiskelijayhdistys Vare r.y. kohteena Turun Jäkärnlän kampakeraaminen asuinpaikka (n. 3500-2000 eKr.). Tätä Turun vanhinta ja laajinta asuinpaikkaa uhkaavan soranajon ja rakentamisen vuoksi Vare järjesti suunnitelmanmukaisen pelastuskaivauksen talkootyönä jo seitsemättä kertaa. Kaivausjohtajana toimi HuK Hannele Ruot-salainen. Kaivausjohtajan palkkausrahat myönsi Turun kaupunki.

Osaston muut kaivaukset kohdistuivat rautakauden hautoihin ja kalmistoihin. Raisiossa kaivettiin HuK Tuula Pitkäsen johdolla Ihalan Siirin tilan maalla edelliskesän inventoinnissa löydettyä viikinkiajan (800-1050) polttokenttä-kalmistoa. Läheinen Ihalan Kappelinmäki, varhaiskristillinen kirkkomaa, kuuluneekin osaksi samaan asutukseen. Tutkimus kuuluu Raision kaupungin kulttuurilautakunnan ja Turun yliopiston yhteiseen esihistorian projektiin.

Nousiaisissa kohteena oli pyöreäkehäinen raunio Laihoisten linnavuoren lähistöllä. Se vastasi rakenteeltaan Nousiaisista tunnettuja hautaraunioita, mutta siitä ei löydetty hautauksen merkkejä. Kaivauksen kustansi Nousiaisten kunta, kaivausjohtajana toimi FK Esa Laukkanen.

Vammalan Ristimäessä kaivettiin HuK Helena Ojalan johdolla pitkänomaisen hautakummun toinen pää. Nokikerroksesta päätellen hautaukset sijaitsevat kummun tutkimattomassa osassa, joka kaivettaneen ensi kesänä. Kalmiston löydöt alkavat 300-luvulla ja jatkuvat luultavasti 500-luvun puolelle. Kummuissa on eräitä poikkeuksellisen suuria. Kaivaukset tapahtuivat yliopiston ja Tyrvään seudun museon yhteistyönä.

Nokian Viikin kartanon maalla jatkettiin v. 1986 aloitettua suurkummun kaivamista. Se osoittautui poikkeukselliseksi: paikalle on ensin rakennettu kaksi maan- ja kivensekaista rauniota, jotka on sittemmin peitetty ja yhdistetty paksulla multakerroksella: ilmeisesti siis jolloinkin pyrittiin monumentaalihautaan! Mutta todellista aarretta merkitsivät alkuperäishaudat. Toisesta löydettiin kansainvaellusajan (400-550) aseita, toisesta kerrassaan 6 solkea, enimmät kansainvaellusajalta, vanhin jo nuoremmalta roomalaisajalta, 300-luvulta. Se vanhensi Nokian asutuksen yhdellä vuosisadalla ja todistaa sen samanikäiseksi kuin Kokemäen, Vammalan ja Lempäälän vanhin asutus. Kaivaukset kustansi Nokian kaupunki, kaivausjohtajana toimi HuK Leena Koivisto.

Vesilahdella Hinsalassa jatkettiin maan- ja kivensekaisen kummun kaivausta. Kumpu sisälsi muutamia palaneita luita, kuonaa ja rautakautisia saviastianpalasia. Kyseessä on ehkä jäteraunio, jollaisia on tutkittu monissa kalmistoissa mutta joille ei ole kyetty antamaan vakuuttavaa tulkintaa. Kaivausjohtajana toimi HuK Eeva Raike, kaivaukset kustansi Vesilahden kunta.

Osaston kenttätöihin sisältyi myös kiintojäännösten inventointia. Laajin inventointi kuului Turun yliopiston ja Suomen akatemian rahoittamaan projektiin Lounaisrannikon varhaismetallikautiset hautarauniot. Nämä ajoittuvat suunnilleen vuosiin 1300 eKr. - 500 jKr. ja todistavat ilmeisesti talonpoikaistalojen synnystä Suomen rannikoille. Turun ja Porin läänistä niitä tunnettiin v. 1954 1150, mutta määrä on paljon suurempi, sillä inventoijat ovat rekisteröineet niitä yli 3000. Inventointiurakka saatiin päätökseen viime kesänä, jolloin raunioita tarkastettiin Laitilassa, Pyhärännässä, Vehmaalla ja Turun saaristossa. Mainittakoon, että aikaisemmin jo hyvin inventoidusta Laitilasta löydettiin viime kesänä kerrassaan 106 ennen tuntematonta rauniota, niiden joukossa harvinaisia laivalatomuksia. Inventoijina toimivat FK Tapani Tuovinen, YK Juha-Matti Vuorinen ja HuK Jari Sjölund.

Yliopiston ja Turun maakuntamuseon yhteisprojekteihin kuuluu jo v. 1986 aloitettu Halisten inventointi, jolla selvitetään kaava-alueen muinaisjäännöskantaa kiintojäännösten suojelemiseksi ja rakentamisen ohjaamiseksi. HuK Teija Tiitisen johtamassa inventoinnissa on löydetty 2 rautakautista kuppikiveä sekä 3 asuinpaikkaa, yksi kivikauden lopulta tai pronssi-kauden alusta, muuta viimeistään rautakaudelta. Inventointia jatketaan ensi kesänä.

Toinen yliopiston ja Turun maakuntamuseon yhteisprojekteista on Vähäjoen laakson inventointi. Se pyrkii selvittämään kiintojäännökset maankäytön ja suojelun näkökulmasta ja palvelee siten kaupunkisuunnittelua, mutta samalla kyseessä on aluetutkimus, Vähäjoen laakson rautakautinen asutus- ja ympäristöhistoria. Alue sopii tällaiseksi kohteeksi hyvin, sillä Vähäjoen alajuoksu on tunnettu kalmistoistaan, jotka ulottuvat vuoden 50 jKr. tienoilta 1100-luvulle. Kustannuksista vastaa maakuntamuseo, työn suunnittelusta oppiaine. Kenttätöitä on johtanut HuK Aino Nissinaho. Kesän aikana tarkastettiin kaavoitusalueiden tunnetut muinaisjäännökset ja löydettiin yksi m.m. ennen tuntematon kalmisto sekä rautakautinen asuinpaikka-alue. Projekti on monivuotinen.

Nousiaisten Alakylän peltoinventoinnissa Aino Nissinaho löysi rautakautisen asuinpaikkakerrostuman ja 2 kuppikiveä. Inventoinnin kustansi Nousiaisten kunta.

Lempäälässä inventoi Antti Niskakoski kunnan kustannuksella rautakautista kalmistoaluetta.

TURUN YLIOPISTON ARKEOLOGIAN OSASTON KENTTÄTUTKIMUKSIEN RAHOITUS
V. 1987 (1)

Kaivaukset:

Lempäälän kunta (Lempäälä, Henneri).....	50 000 mk
Nakkilan kunta (Nakkila, Penttala)	30 000 mk
Nousiaisten kunta (Nousiainen, Laihoinen)	29 000 mk
Nokian kaupunki (Nokia, Viik)	167 000 mk
Turun maakuntamuseo (Turku, Jäkärä)	5 000 mk
Turun yliopisto (Turku, Niuskala)	20 000 mk
Tyrvään seudun museo (Vammala, Roismala)	58 000 mk
Vesilahden kunta (Vesilahti, Hinsala)	29 000 mk
kaivaukset yhteensä	388 000 mk

Inventointi:

Nousiaisten kunta (Nousiainen, Alakylä)	15 000 mk
Suomen akatemia (Lounaisrannikon varhaisme- tallikautiset hautarauniot)	160 000 mk
Turun maakuntamuseo (Turku, Halinen)	126 000 mk
Turun maakuntamuseo (Turku, Vähäjokilaakso)	30 000 mk
inventointi yhteensä	331 000 mk

Kaivaukset ja inventointi yhteensä719 000 mk

(1). Summiin eivät sisälly yliopiston henkilökunnan virkatyöstä
koituneet palkkakulut.

Lauri Pohjakallio

KERRO MERKISTÄSI

Ohessa on kuva exlibriksestäni. Se löytyi talvella 1969 sinnikkään etsimisen tuloksena. Kuva esittää Espoon Nuuksion Pitkäjärven esihistoriallista kalliomaalausta. Sanovat sitä hirveksi. Merkki on väriltään punainen.

Anja ja Pekka Sarvas olivat edellisenä kesänä onnekaasti löytäneet Ristiinan Astuvansalmen kalliomaalauksen. Se oli silloin maamme neljäs laatuun. Löytäjille paljastui siinä ohessa se myöhemmin todeksi osoittautunut seikka, että kalliomaalauksilla on erinäisiä yhteisiä nimityksiä, jotka helpottavat niiden löytämistä. Jonkun oli vain ryhdyttävä etsimään.

Talvikausi siinä tuhrattiin heikkojen jäiden, umpihangen, pyryn, jään ja pakkasen parissa. Harrastuksen kansankäypä selitys oli kirjoituspöydän ääressä rapistuneen kunnon kohotus. Aika oli vain vähän omituinen. Tavallisesti oltiin pyhäamuisin jo seitsemältä menossa.

Todennäköinen ja helposti tavoitettava alue oli Helsingin länsipuolen, Espoon ja Kirkkonummen pikkujärvet.

Olihan siltä suunnalta maalauksia tiedossa jo vanhastaan. Kartalta katsottiin etukäteen sopivat kohdat järvien rannoilta. Hiihtämällä suoritettua tarkastusta helpotti huomattavasti se, että jo kaukaa saattoi nähdä, vastasiko karttakuva odotuksia eli oliko kallio niin jyrkkä, että se säilyi lumettomana.

Yhtenä lumipyryisenä pyhäaamuna meitä sitten onnisti. Sanoin ei voi kuvata sitä tunnetta, kun monituisen "turhan" kallionkatsomisen jälkeen edessä oli se mitä haettiin. Sitävastoin on tavattoman helppo kertoa uskottavasti, että emme pääse Pekan kanssa varmaankaan koskaan yksimielisyyteen siitä, kumpi näki maalauksen ensin.

Pekka julkaisi maalauksen vuoden 1970 Finskt Museumissa. Minä tein löytöme aiheesta itselleni kirjanmerkin. Eräs exlibriksiä keräävä henkilö houkutteli minutkin keräämään niitä ja nykyisin olen ulottanut harrastuksen työpaikkaani Lounais-Hämeen museoon.

Exlibriksiin liittyy tavallisesti merkkiini verrattavissa olevia syntytarinoita. Voidakseni jatkaa täsätä aiheesta pyydän, että saisin tietoja arkeologien merkeistä. Mieluiten siten, että saisin merkin kahtena kappaleena. Toisen pitäisin itse ja toisen panisin museon kokoelmiin.

Mukaan haluan seuraavat tiedot: Merkin omistaja ja hänen henkilötietonsa, merkin suunnittelija samoin tiedoin, suunnitteluajankohta, selvitys siitä, mitä merkki esittää ja miksi se tehtiin (=syntyhistoria) sekä tietoja merkin käytöstä. Jos noita kaikkia ei ole muistissa, niin olen kiitollinen vajaanvaisistakin tiedoista. Samoja asioita utelen myös merkeistä, joissa on esihistorian-piiristä valittu kuva, vaikka merkki ei olisikaan arkeologin.

Halutessasi kirjoittaa itse merkistäsi, niin teksti otetaan vastaan kiitollisuudella. Jos sallit minun kirjoittaa koosteen antamiesi tietojen pohjalta, niin osoitteeni on: Lauri Pohjakallio, Lounais-Hämeen museo, Wahreninkatu 12, 30100 Forssa. Mikäli haluat merkkini paluupostissa, niin mainitse se selvästi erikseen sekä joka tapauksessa laita mukaan nimesi ja osoitteesi.

KILPAILUKUTSU UUSIKSI

Suomen arkeologisen seuran hallitus julisti lehtemme edellisessä numerossa avoimen suunnittelukilpailun, johon voivat osallistua sekä seuran jäsenet että muut halukkaat. Kilpailun tarkoituksena on löytää seuralle tunnus eli

LOGO

joka mahdollisimman hyvin kuvastaisi seuran toimintaa ja luonnetta ennakkoaluultomana ja ulospäinsuuntautuvana, nykyaikaisena ja nuorekkaana sekä arkeologista tieteellistä aktiivisuutta provosoivana yhdistyksenä. Kuten edelliseltä sivulta kävi ilmi, on seuralla laatusanojen suhteen melkoisesti kohennettavaa. Logokilpailuun tuli niin vähän vastauksia, että harvaksen kokoontunut hallitus päätyi vihdoin ratkaisuun, jonka mukaan lähetetyt ehdotukset huomioidaan ja uusia toden teolla toivotaan 26.3.1988 mennessä.

Tunnuksen tulee olla sellainen, että sitä voidaan käyttää kirjekuoreissa ja -paperissa, leimassa ja julkaisujen kansissa. Seuran virallisen lyhenteen SARKS ei välttämättä tarvitse kuulua tunnukseen, mutta olisi toivottavaa, että ehdotuksessa olisi valmiina esitys senkin yhdistämisestä logoon.

Ehdotukset tulee esittää korkeintaan 20 x 20 cm:n ja vähintään 10 x 10 cm:n koossa viimeisteltynä ja mustalla värillä piirrettynä. Ehdotukseen tulee kuulua luonnos siitä, miten logoa käytetään kirjepaperiarkissa ja kirjekuoreissa, joissa myös seuran koko nimen ja osoitteen tulee ilmetä, sekä leimassa, jossa voidaan käyttää koko nimeä tai lyhennettä. Mukaan voi liittää ehdotuksen tunnuksessa käytettävistä väreistä.

Ehdotukset tulee esittää nimimerkillä. Kussakin ehdotukseen liittyvässä piirroksessa on oltava nimimerkki, ja nimimerkin takana oleva henkilön nimi ja osoite kerrotaan suljetussa kuoressa. ➤

Ehdotukset tulee postittaa osoitteeseen
 Suomen arkeologinen seura ry
 HY Arkeologian laitos
 PL 913
 00101 Helsinki

tai toimittaa seuran sihteerille Anne Vikkulalle Museovirastoon viimeistään 18.2.1988 klo 15.00 mennessä.

Luvassa on hyvä palkinto voittajalle. Palkintolautakunta = hallitus.

JULKAISUPALSTA

Uusin arkeologinen julkaisu lienee Savon Historia I. Tätä kirjoitettaessa tuo uusin versio ei ole vielä ilmestynyt, mutta toivottavasti jo silloin kun lehtemme tavoittaa lukijansa. Savon esihistorian on kirjoittanut Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander. Samoissa kansissa on Kauko Pirisen kirjoittama Savon keskiaika.

Seuran oma julkaisu Fennoscandia Archaeologica IV ilmestyi joulun alla. Sen on toimittanut J.-P. Taavitsainen. Sisältö koostuu seuraavista artikkeleista: Milton G. Nunez: A model for the early settlement of Finland. Heikki Matiskainen: Die Mesolitische Steinzeit und die Chronologie im Binnenseegebiet Finnlands. N.N. Gurina: The main stages in the cultural development of the ancient population of the Kola peninsula. A.N. Kirpitschnikov & E.A. Ryabinin: Finnougrische Volkstämme und Nordrussland. E.N. Nosov: New Data on the Rurik Goroditshe near Novgorod. E.A. Ryabinin: The Chuld of the Vodskaja Pyatina. Jüri Peets: Totenhandschuhe im Bestattungsbrauchtum der Esten und anderen Ostseefinnen. Appendix, Leena Tomanterä, Nadelhandschuhe aus der jüngeren Eisenzeit in Finnland.

Karhunhammas 11 on ilmestynyt Turussa. Esipuheen on kirjoittanut Unto Salo. Sisältö koostuu seuraavista artikkeleista: Ulla Lähdesmäki: Perniö, Lemu, Lehmihaka, varhaismetallikautisen hautaraunioryhmän ja asuinpaikan tutkimukset vuosina 1979-1982. Unto Salo: Noormarkku Söörmarkku: Karimaa ja Rainiola, varhaismetallikautisten raunioiden tutkimus 1981-2. Minna Korolainen ja Anna-Maija Kolehmainen: Kokemäki, Ylistaro, Leikkimäki, rautakautisen kalmiston tutkimukset vuosina 1983-1986. Terttu Lempiäinen: Kokemäen Ylistaron kylän Leikkimäen rautakautisen kalmiston kasvijäänteet. Matti Pärssinen: Vammala, Eko, Ekonokka, rautakautisen kalmiston tutkimus 1981. Jukka Sipilä: Karkku, Heinoo, Kirkkovainionmäki, rautakautisen kummun tutkimus 1982-1983. Helena Ojala, Teija Tiitinen ja Johanna Viitaharju: Vammala, Kultala, Ohriniemi, rautakautisten kumpujen tutkimus 1983-1985.

Äländsk Odling 1987 sisältää kaksi Milton Nunezin artikkelia. Ensimmäisen otsikko on: Äländska lerfigurer, skinnkläder och masker för 4000 år sedan, toisen: Anteckningar om några fornminnen på Åland av Reinhold Hausen.

Janne Vilkuna on kirjoittanut Reisjärven kirjaan Reisjärven esihistorian ja Konneveden Joulu 1987:ssä on hänen artikkelinsa Vasaralla eli kivi-
vikirveellä puuta kaatamassa.

Näläkä noijsaks tekköö, huono aika tietäjäks.
(Sananlasku Kiihtelysvaarasta. Suomen kansan
sananparsikirja, 1948, s.435.)

Nakke Nelonen

PERINNERUOKAPALSTA

Muinaistutkijassa alkaa nyt perinneruokapalsta, jonka toimittajaksi olemme saaneet kuuluisan etnogastrologin Nakke Nelosen. Voidaan sanoa, että etnogastrologi Nelosen tulevaisuus ruoka-alan asiantuntijana oli kirjoitettu tähtiin jo ennen hänen syntymäänsä, ennakoihan hänen tuntemattomasta syystä orpokodissa saamansa sukunimi hänen myöhemmin saavuttamaansa korkeaa arvosanaa apukoulun kotitalouskurssilla. Tämän poikkeuksellisen lahjakkuudenosoituksen ansiosta Nelonen varusmiespalvelusta suorittaessaan pääsikin oikopäätä Upinniemen sotilasruokalaan keittäjäksi ja saavutti tässä asemassa etenkin alokkaiden, aliupseerioppilaiden ja kuljetusviirikön matruusien varauksettoman suosion - varuskunnassa syntyi jopa lentävä lause: "Naken nakeista varma vempula¹⁾"! Laivastoaseeman taistelukelpoisuuden laskettua kuitenkin yhä lisääntyvien ruokamyrkytystapausten ansiosta vaarallisen lähelle YYA-sopimuksen edellyttämää minimirajaa päätti puolustusvoimien ylilääkäri maailmanrauhan nimissä myöntää sotilaskeittäjä Neloselle ennaaikaisen vapautuksen palveluksesta.

Reserviin siirtyessään Nelonen sai vielä vastaanottaa pääesikunnan lämpimän - joskin tuntemattomasta syystä kyrillisin kirjaimin kirjoitetun - suosituskirjeen, jonka avulla hänet välittömästi hyväksyttiin siviilipalvelusmiesliiton soppakanuunaupseeriksi. Nelosen ansiosta tässä toimessa mainittakoon, että hän vastasi mm. valtioneuvoston edessä mieltään osoittaneiden siviilipalvelusmiesten muonituksesta, ja että mainittuun mielenosoitukseen liittynyt "housujen kinttuun laskeminen" ei luotettavien tietojen mukaan suinkaan ollut ennakkoon suunniteltu ohjelmanumero vaan Kansallisteatterin puvustosta lainattujen vanginhousujen repeytymisen estämiseksi suoritettu hätätoimenpide.

Saatuään pikaisen eron siviilipalvelusmiesliitosta Nelonen innostui tutkimaan suomalaisia kansanruokia ja hankkiutui tässä tarkoituksessa apumännäksi TVL:n Lapin piirin työmaaruokaloihin. Varusmiesaikana opitut taidot takasivat täälläkin varauksettoman suosion työntekijöiden keskuudessa. Täälläkin gastrologian alueella Nelosen ura kuitenkin jäi lyhyeksi, sillä äkillisesti lisääntyneiden sairaslomien aiheuttama rakennushankkeiden myöhästyminen hermostutti tie- ja vesirakennushallituksen johtoporrasta

1) vempula = VMTL = vapautus marssi-, taistelu- ja liikuntakoulutuksesta.

siinä määrin, että piiri-insinööri päätti siirtää Nelosen varhaiseläkkeelle.

Kartoitettuaan näin kotimaamme kansanruuat päätti Nelonen seuraavaksi tutustua vähemmän tunnettujen luonnonkansojen ruokailutottumuksiin ja tehdä aineiston keräämiseksi maailmanympärimatkan. Jo TVL:n palveluksessa ollessaan oli Nelonen alkanut suunnitella tätä suurisuuntaista yritystä, ja niinpä hänellä olikin mainitusta toimesta luopuessaan koossa melkoisen mittava matkakassa, joka koostui suurimmaksi osaksi sivutoimena harjoitetun yksityisen alkoholinvälityksen tuotosta sekä erinäisiltä ympäristöjärjestöiltä saaduista lahjoituksista. Myös valtioneuvosto edesauttoi Nelosen matkaa lahjoittamalla hänelle puolustus- sisäasiain- ja terveysministeriön suosituksesta menolipun Alaskaan.

Matkaltaan palattuun Nelonen julkaisi väitöskirjansa "Nauseating Culinary Concoctions of Subhuman Races" ja otti näin paikkansa tieteen suurten nimien joukossa. Nykyisin Nelonen toimii Hotelli- ja Ravintolakoulun dosenttina erikoisalanaan eksoottiset ruoat ja eilisten tähteiden jälleenkäyttö, lisäksi hän on luennoinut mm. osuusteurastamoiden liitossa biodynaamisesta lihansäilytyksestä ja suojelukoulussa bakteriologisesta sodankäynnistä.

NELOSEN NAMINURKKA

Monikohan meistä on helteisenä kesäpäivänä eskimopuikkoa mutustellessaan tullut ajatelleeksi, että kyseessä on itse asiassa muunnos vanhasta arktisesta perinneruoasta, jota oikeat eskimot ovat nautiskelleet jo tuhansia vuosia? Alkuperäinen eskimojäätelö on sitäpaitsi huomattavasti maukkaampaa, ravitsevampaa ja monipuolisempaa kuin nykyinen jäätelön nimellä kulkeva imelä ja laiha tökötti, lisäksi se on helppo valmistaa suoraan luonnosta saatavista aineksista. Kas näin:

Eskimojäätelö

5 kg hylkeenrasvaa tai traaniöljyä

½ kg karpaloita

suolaheinän lehtiä maun mukaan

Hylkeenrasva pehmitetään perunanuijalla tai mulla sopivalla astalolla sidekudosten rikkomiseksi, traaniöljyä käytettäessä ei pehmitystä luonnollisesti tarvita. Rasva jäädytetään hyvin ja vatkataan sitten kuohkeaksi. ➤

Traaniöljyn voi vatkata tavallisella tukevalla käsivatkaimella tai suuri-tehoisella sähkövatkaimella, hylkeenrasvaan on parempi käyttää lyhytkahvaista puutarhaharaa tai vanhanajan jäätelökonetta. Kun rasva tai öljy on kuohkeaa, sekoitetaan siihen karpalot ja silputut suolaheinän lehdet, seos kaadetaan peltisankoon tai pesuvatiin ja asetetaan hankeen jääty-mään (jos tämä ei ole mahdollista, voidaan jäädytys hätätilassa suorittaa pakastimessa). Jäätynyt jäätelö pilkotaan kirveellä sopivan-kokoisiksi annospaloiksi ja nautitaan sellaisenaan jääveden tai palo-viinan kera. Vaihtelunhaluinen voi kokeilla karpaloiden sijasta suomuu-raimia tai variksenmarjoja. Ruokalaji sopii erityisen hyvin tarjoiltavaksi kotijuhlien päätteeksi, kun vieraat eivät vielä jostain syystä näytä olevan halukkaita lähtemään kotiin. Nautistelkaa!

Eskimojäätelön nautiskelua 1600-luvulla.

LÜONNOLLISTA

Suomen rautakauden ensimmäinen varsinainen tutkija Alfred Hackman oli kiireestä kantapäähän herrasmies, jolla oli silmää myös huumorille. Arne Äyräpää, klassillinen kivikaudentutkijamme, näytti kerran Hackmanille soikeaa tuluskiveä, joka oli vastikään saatu Kansallismuseoon. Hackman otti kiven käteensä, sivali sitä ja sanoi: "Ah, miten luonnollinen". (Kirjoittajalle kertonut Arne Äyräpää). U.S.

Rapolan muinaisalue säilytettävä

TIEN TEKEMINEN on nykyään pulmallista. Väylän alle jää aina joko luontoa tai kulttuurimaisemaa. Hämeenlinnan—Tampereen tien tapauksessa vaarassa on arvokas ja Suomessa ainutlaatuinen muinaismuistoalue, jos väylä rakennetaan Valkeakosken kautta nykyistä kolmostietä seurailleen. Toijalan kautta kulkevan linjauksen alle jää peltoa ja tie uhkaa lintujärviketjun rauhaa.

Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri on ehdottanut kolmostien ja Sääksmäen sillan jättämistä ennalleen sellaiselta matkalta, etteivät Rapolan muinaismuistoharju ja kaunis vesimaisema tuhoudu. Ehdotus on epärealistinen. Väylästä kaavaillaan moottoritietä, jota ei ole tarkoituksenmukaista katkaista hidastuspätkällä. Harjun leikkaaminen tai tien pengertäminen Vanajaveteen ovat myös arveluttavia vaihto-

ehtoja, joita niin museovirasto kuin luonnonsuojelijatkin vastustavat yksimielisesti.

Siksi Toijalan—Lempäälän linjaussuunnitelma tuntuu näistä kahdesta järkevämmältä. Nykyisen kolmostien liikenne ei rakentamiskäytännön häiriintyisi paljoakaan ja Valkeakosken suunnassa tarvittavan uuden 700 metriä pitkän sillan kustannukset säästettäisiin. Viljelysmaan myyminen tienpohjaksi on viljelijöiden kannalta ikävää, vaikka peltoa pitää muutenkin vähentää. Lintujärvien suojeleminen täytyy ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon. Ehkä tie voidaan rakentaa vielä kaavailtua lähemmäksi sen länsipuolelle jäävää rautatietä.

Muinaishämäläisten elämänmenosta kertova Rapola on säätettävä paitsi arkeologien tutkittavaksi myös koko kansan nähtävyydeksi, joka havainnollistaa historiaamme.

Helsingin Sanomat 13.4.1987

Siperiasta löydetty riimukirjoitukset hyvin merkittäviä

Neuvostoliittolaisen huipparkeologin Leonid Kyzlasovin mielestä Johan Reinhold Aspelinin johtaman suomalaisen retkikunnan Itä-Siperiasta löytämät riimukirjoitukset ovat hyvin merkittäviä. Aspelinin retkikunta teki harvinaisen löydöksensä sata vuotta sitten Jenisein varrelta.

Professori Aspelinin johtama retkikunta saapui Hakassiaan, Itä-Siperiaan vuonna 1887. Aspelinin tarkoituksena oli löytää suomalaisten alkukoti Siperiasta tunnetun kielitieteilijän Matias Aleksanteri

Castrenin tutkimuksiin nojautuen.

Aspelinin toiveet eivät toteutuneet, mutta hän keräsi matkansa aikana ainutlaatuisia aineistoja, tutki hautakumpuja sekä tallensi paperille muinaisia kalliopiirroksia ja hakassialaisia kiveistöjä. Aspelinin työn ansiosta jälkipolville on säilynyt kulttuurimuistomerkkejä, jotka ovat jo aikaa sitten tuhoutuneet.

Aspelin, hänen tutkimusapulaistensa Appelgren-Kivitalo ja kansatieteilijä Axel Heikel matkasivat Hakassiaan

puoli vuotta. Matka taitui aluksi höyrylaivalla Volgaan ja Kamaan pitkin ja Uralin ylityksen jälkeen Irtyshia, Obia ja Jeniseitä pitkin.

Aikaansa nähden retkikunta oli teknisesti erittäin hyvin varustautunut. Retkikunta oli jo ennalta päättäneet menetelmistä, jolla he käsitelivät piirroksia. Lisäksi he valokuvasivat kaikki löytönsä. Kyzlasovin mukaan suomalaiset ovat lähettäneet Moskovan yliopistoon kopioita monista harvinaisista valokuvista.

Retkikunnan löydösten perusteella tehtiin kartta, johon oli koottu kaikki tunnetut riimukirjoitukset. Aspelinin retkikunnan tekemä kartta ja tutkimuskäsikirja ovat yhä arvokas lahja nykypäivän arkeologeille, Kyzlasov sanoo. Kyzlasovin mukaan Hakassian historian ensimmäiset sivut kuuluvat oikeutetusti suomalaisille.

Forssan Lehti 19.8.87

Humanismföraktet och byråkratismen

Christoffer H. Ericsson går i *Finsk tidskrift* hårt till stormen mot humanismföraktet och byråkratismen i vår tid. Hans artikel har rubriken "Ett verk och dess verkningar", och det ämbetsverk han avser är museiverket.

Hur lågt humanismen värderas av de statliga myndigheterna i nutiden kan utläsas av löneklasser och de statsmedel som i dag tilldelas detta lärodomsområde. Orsaken till denna nedvärdering är teknokraternas vinkling, för allt som har att göra med teknologi det är nyttigt, medan allt som hör till det humanistiska gebitet är onyttigt.

Det var 1960-talets ungdom som gick i spetsen för denna utveckling, då dessa hägrande revoltmän och reformatorer planerade framtidens idealstat och fann, att det humanistiskt präglade samhället var så skrotmoget, att det inte längre kunde tillmätas värde.

Ett ämbetsverk där humanismens berämda läge främst fram-

kommit är museiverket, påstår han. Detta ämbetsverk är en fortsättning på "Arkeologiska kommissionen" som hade sin arbetsplats sedan 1912 i det arkitektoniskt särpräglade nationalmuseet, där specialister och humanistiska forskare skolades och därifrån utgick som historiker, arkeologer och etnologer till provinsmuseer och andra antikvariska institutioner. Den tiden hade också forskarna ett mycket livligt och uppskattat samarbete med amatörforskare i hela landet.

Men på 1960-talet blev det slut på den eran och i stället tillkom ett självhärskande byråkratiskt ämbetsverk. Det skrevs regler och plikter för arbetet ute på fältet. Det antikvariska hembygdsintresset sågs inte längre med blida ögon, då all kompetens förbehölls verket och en fullständig centralisering genomfördes.

Ericsson har en mängd exempel på den negativa utveckling som blivit följden av detta nya system.

Visst har nyordningen märkts inte minst i svenska Österbotten. Hur anorlunda var inte tillmötesgåendet mot till exempel Jacob Tegengrens forskningar på 1920- och 30-talen jämfört med förhållandet i vår tid.

Eriksson säger, att han vågar sjunga ut, för han är en fri man och han är väl insatt i det nya systemet. Han är före detta byråchef i verket, och därför har han känt sig skyldig att göra denna redovisning. Framtiden får utvisa om ämbetsverket träder i svoromål.

Ole Torvalds bidrag är rubricerat "Funderingar om arter och grader av litteraritet."

Tja, vad skall egentligen räknas till litteratur, säger han. Den frågan har också många försökt besvara, men alla har ansett att det är svårt att dra en bestämd gräns. Allt som skrivs med bokstäver är ju inte litteratur. Torvalds ger ett par extrema exempel. Han säger, att en deklara-tionsblankett nog inte är litteratur, men hur är det med utropet "Åt helvetet med atombomben" sprutmålat på en husfasad?

Har fackmäns svårt med den definitiva gränsdragningen, så har ng inte vi vanliga läsare det. Vi räknar till skönlitteratur dikter,

noveller och romaner och nog också en hel del annat med lärd anstrykning. Men hur sträng skall man vara i den kvalitativa gränsdragningen. Vi minns ju alla vilken tvekan det var på 1940- och 1950-talen om folksmak och finsmak. Torvalds hörde till dem som kämpade för finsmaken, men han erkänner nu, att han var alltför sträng, för säger han "även rätt torftiga texter kan få ett beaktansvärt resonansvärde i samspel med sin speciella grupp av läsare".

Ralf Gräsbeck har i "Medicinska gränser och utmaningar" redogjort för de problem den medicinska forskningen råkat ut för främst vid stipendiutdelningar och statligt understöd till forskning genom att det blivit så många icke mediciner som forskar inom detta område. Och visst har mycket som utforsksats av andra fackmän också varit till stor medicinsk nytta. Han nämner som exempel radioaktivitetens och röntgenstrålningens betydelse inom sjukvården. Andra exempel på förebyggande sjukvård är vaccinationer, antisepsiten och vattenhygien. Många andra exempel säger han kunde anföras, vilket bevisar att det nog är viktigt att det pågår forskning inom en vid sektor, men det är

● Amerikansk revolutionär.

dock läkaren som skall svara för dess användning inom hälso- och sjukvården.

Krister Ståhlberg har från amerikans horisont gett "Utdrag ur Reagans revolution". Den ekonomiska politik som president Reagan har fört har inte fört landet till ekonomiskt välstånd sett från alla invånarens synpunkt. Det har blivit så, att de rika har blivit rikare och de fattiga fattigare, vil-

ket Ståhlberg både med procenttal och exakta summor redovisat.

"Östersjön — fredens eller vredens hav" är den fråga som Steve Lindberg ställer i sin krita. Ubåtskränkningarna på svenskt territorialvatten ställer ju Sovjets tes om Östersjön som ett fredens hav i tvivelmål. Redan att en stat vid Östersjön med vapenmakt tvingats söka mot en hemlig inkräktare gör ju tesen falsk.

Detta har gett Lindberg anledning till att granska Östersjöns strategiska läge vid en eventuell sammandrabbning mellan väst och öst. Han gör det ganska grundligt med sikte på vilka åsikterna och rustningarna därom varit ända sedan andra världskriget och situationen i dag och hur det kan tänkas bli vid ett krigsutbrott.

Ett stort frågetecken är en eventuell användning av kärnvapen. Sovjet har under detta år-tionde hävdats att det inte först tillgripes kärnvapen, men från USA och Nato är åsikterna inte lika entydiga, men även Nato påstås ha höjt kärnvapentröskeln.

För militärpolitiker bör Lindbergs utredning vara av stort intresse.

Emil Kaustinen

Vasabladet 16.3.86